

COPIII ȘI CĂRȚILE

Vlad POHILĂ

S-ar părea că e un subiect ce ne vizează mai puțin; un subiect care intră mai puțin în raza de atenție a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Doar avem în republică o solidă Bibliotecă Națională pentru copii – „Ion Creangă”, avem câteva sute de biblioteci în școli și licee și parcă acestea ar avea menirea de a se preocupa primordial de subiectul amintit de noi în titlul prezentului editorial.

Și totuși, tema lecturilor pentru copii nu poate fi neglijată nici de angajații Bibliotecii Municipale, cel puțin din două rațiuni: a) *avem un contingent, în continuă creștere, la toate filialele, de cititori-copii și adolescenți*; b) *deși, după cum am notat și cu alte ocazii, „orice anotimp este bun pentru lecturi”, vara, vremea vacanțelor mari, a odihnei copiilor, este, totodată, și o perioadă când au loc poate cele mai eficiente acțiuni și manifestări de natură să atragă un număr cât mai mare de copii la „odihna cultă” – prin participarea lor la concursuri, expoziții, diverse jocuri, multe din acestea bazându-se pe citit, fie acesta organizat, fie sporadic*. Ca să nu mai spunem că încă din antichitate comunitatea tindea să dezvolte gustul pentru lectură de la vârsta cea mai fragedă, în acest sens, în limba latină existând și un termen special: *helluo librorum*, ceea ce s-ar traduce cam astfel: „[copii] consumatori (sau: «devoratori») de cărți”.

Importanța lecturilor pentru copii are ca motivație faptul că la o vârstă fragedă se formează mai ușor și mai sigur gustul, dragostea, interesul pentru carte, pentru literatura artistică și cea instructiv-informativă. La rîndu-i, pasiunea pentru citit e calea cea mai durabilă pentru dezvoltarea,

acutizarea, consolidarea atenției și dragostei pentru limba maternă. Totodată, 5-7 sau 8-10 ani e vârsta când gusturile, interesele pot fi mai ușor, mai simplu și mai sigur direcționate – de la desene animate (fără de care este de neconceput, acum, copilăria) spre cărți, trecîndu-se mai lesne peste ispita, deseori păguboasă, a filmelor de duzină, a jocurilor de tot felul care „pîndesc” micuții din internet, mai ales. E vârsta când apare și dorința firească a copiilor de a cunoaște mai multe, de a acumula, inclusiv de a avea o bibliotecă personală.

De unde ar fi cel mai potrivit să începem cultivarea organizată, programată, a lecturilor pentru copii? Desigur, de la modele clasice, naționale – practica mondială demonstrează că cel mai bine este receptată literatura națională. Oricît de captivant, oricît de fascinant ar fi Harry Potter, totuși, Făt-Frumos și Ileana Cosînzeana, Harap Alb, năzbîțiosul Nic-a lui Ștefan a Petrei din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă vor fi percepuți de micuții noștri mai ușor, mai firesc, ca niște semeni din clasa paralelă, din stradă de alături sau din mahalaua vecină. Snoavele și anecdoatele cu Păcală și Tîndală vor descreți frunțile copiilor, unde mai pui că unele din acestea le sînt cunoscute din spectacolele teatrelor de păpuși, fie că e vorba de înscenări la teatre ca *Licurici*, *Guguță* sau *Țăndărică*, fie din versiuni televizate sau radiofonice. Basmele lui Mihai Eminescu, inclusiv cele în versuri, ca și poveștile lui Petre Ispirescu, vor completa reușit lista începută cu scrierile marelui povestaș din Humulești. Avînd o bază „locală”, copilului-cititor i se va lămuri că asemenea

scrieri au și alte popoare, în unele țări poveștile fiind scrise cu mult înainte de a le fi ticluit scriitorii noștri. Astfel vor urma a fi recomandate pentru citire poveștile lui Charles Perrault, ale lui Hans Christian Andersen, ale fraților Grimm, ale lui Pușkin... În ceea ce privește genurile literare, după lucrările în proză, ar fi cazul să se recomande poezii, apoi scrieri dramatice. La acest capitol, avem, slavă Domnului, liste destul de bogate de cărți ale scriitorilor clasici și contemporani. Cei care vor trece cu succes „etapa poveștilor și a poeziilor”, vor fi conduși mai departe, spre alte genuri și specii literare, deja ținând cont și de curiozitatea sau gustul micuților: rebusistică, aventuri, romane polițiste, scrieri fantastice, romane istorice...

Vom menționa că ordinea sugestiilor de lectură: mai întâi povești, apoi poezioare, mai apoi scenete, pe urmă aventuri etc., ca și ordinea „geografică” (lucrări de autori „de ai noștri”, apoi de scriitori din alte țări) nu pot fi rigide, așadar, nu sînt nici obligatorii. Aici contează cel mai mult stimularea, satisfacerea dorințelor de lectură: dacă un elev din clasele I-III arde de dorință să citească basme de frații Grimm (bunăoară, pentru „a fi în rînd” cu fratele sau sora mai mari), firește, bibliotecarul va avea grijă să-i pună la dispoziție cartea solicitată; eventuale „rectificări de ordin programatic” pot fi operate și mai târziu.

În educație, inclusiv în educarea gustului pentru lectură contează foarte mult sistemul de modele. Un model benefic, molipsitor este decisiv pentru copii – fie în comportamentul cotidian, fie în felul de a vorbi, fie cum își aleg emisiunile TV în orele după-amiezii sau în zilele de odihnă, fie cum văd ei lista de cărți ce urmează a fi citite. În cazul lecturilor, se impun, în opinia noastră, cîteva **modele de bază**: a) cel de acasă, b) cel de la școală, c) cel de la colegi sau prieteni (eventual, de la vecini); d) cel despre care a văzut / a auzit la

TV sau la radio etc. Capătă o importanță tot mai mare **modelul oferit de bibliotecă**: ce citesc alți copii la bibliotecă? ce le propune pentru lectură bibliotecara?

Nu trebuie considerat ca ceva depășit, perimat, iar în consecință – nu trebuie neglijat spiritul de emulație, de competiție între copii la lectură. În anii cînd subsemnatul era elev în școala primară, apoi în cea medie incompletă, învățătorii, pe urmă profesorii de limbă și literatură ținneau o evidență destul de strictă a lecturilor elevilor de-a lungul anului școlar, dar poate, în mod deosebit – în vacanța mare. La începutul noului an de studii, într-un cadru festiv, se făcea un fel de bilanț: care elev a citit mai multe cărți pe parcursul anului, separat – în timpul verii. Celor mai harnici cititori li se acordau diplome, unori și cîte o carte nouă, cu o dedicație din partea corpului didactic și cu ștampila școlii. Această „întrecere” genera diferite senzații, inclusiv mici supărări și chiar invidie, dar, în ansamblu, stimula dorința ca fiecare să citească mai mult măcar în noul an școlar – cine știe, poate îi revine și lui vreo mențiune din partea direcției școlii sau poate chiar o carte nouă, pe care nu și-o poate procura?! Oare chiar să fie deja anacronică această practică din școala mea, acel concurs de genul „Cine citește mai mult”?

Notă în unul din eseurile sale scriitorul rus (de origine abhaz, de altminteri) Fazil Iskander că „*nu contează cîte cărți citește omul în viața sa; mai important e cîte cărți a înțeles el din cele citite*”.

Chiar dacă ni se pare o afirmație discutabilă, nu putem nega axioma că în cazul copiilor, mai ales, *calitatea lecturii* (mai simplu spus – ce și cum au înțeles ei din cele citite) are o importanță cu totul deosebită. Cum însă, și cine ar putea stabili, cu o cît de vagă precizie, calitatea lecturii – fie că ne referim la copii, fie la adulți? Fără să vreau, mă întorc cu gîndul la anii mei de

școală. Cel puțin în primul an de abonat al bibliotecii școlare, respectiv, sătești, sau măcar la primele cărți împrumutate, bibliotecarii făceau un fel de control: ce și cum citește micii candidați în a deveni cititori adevărați. Formele de control erau diferite, cel mai des copilul care restituia cartea trebuia să povestească, pe scurt, conținutul ei. Alteori, i se puneau niște „întrebări de baraj”: „Cum îl cheamă pe personajul cutare (unul secundar)?”; „Ce a făcut alt personaj în ziua cutare, când?...”; „Cum s-a încheiat întâmplarea (aventura, fragmentul de narațiune etc.) despre care autorul relatează în paginile de la mijlocul (începutul, sfârșitul) lucrării?” etc. Nu erau aceste controale niște examene în sensul adevărat al cuvântului, și totuși, ele aveau menirea de a dezvolta o atitudine grijulie, atentă față de lectură, de vreți – o anumită responsabilitate pentru actul de a fi citit o carte, pentru angajamentul de a deveni abonat al bibliotecii. Nu știu cum se procedează în prezent, dar generația mea a avut parte de asemenea „teste” și mai târziu, la facultate, de exemplu, la unii profesori de literatură română sau universală, și numai faptul că atare – că ni se vor pune asemenea întrebări „simple, dar dificile” – ne mobiliza să citim mai atent scrierile preconizate de programele de studiu.

În ultimul timp, se vorbește mult despre impactul pe care-l are prezența cărții în preajma copilului – pentru formarea sa intelectuală, estetică și chiar umană. „Cu cât mai multe cărți în preajma copiilor – cu atât mai deștepți și mai buni vor fi copiii dumneavoastră!” – acesta a fost sloganul unui sondaj efectuat în ultimii 20 de ani, în 27 de țări din America, Europa de Vest, Asia (Japonia, China) și Australia, de către experți de la universitățile Nevada și California din SUA. Tradițional, se considera că o premisă decisivă pentru instruirea cu succes a copiilor o constituie pregătirea părinților, gradul lor de inteligență și

cultură; nu mai puțin contează și gradul de dezvoltare a patriei copiilor. Rezultatul experimentului la care ne referim a scos la iveală niște concluzii uimitoare, într-o cîtva contrarii premiselor de care am amintit ceva mai sus (nivelul de cultură al părinților, standardul de viață în țară). S-a dovedit că hotărîtoare este prezența în casa în care crește copilul a unei biblioteci personale sau a unui număr anume de cărți împrumutate, în continuă schimbare, de la bibliotecile școlare sau publice. Grație acestei prezențe – a cărților, chiar și în cazul cînd nivelul de pregătire al părinților este jos sau mediocru, iar viața în patria lor lasă mult de dorit, copiii au șanse sporite de a avansa în instruire, de a se cultiva, de a se orienta mai bine în comunitate. Astfel, o bibliotecă de 500 de cărți, în preajma unui copil din clasele primare, îl ajută să-și ridice nivelul de instruire și de cultură generală în medie cu trei ani. Chiar

și o bibliotecă alcătuită din câteva zeci de volume – literatură pentru copii – îi ajută pe micuți să-și dezvolte curiozitatea, interesul, gusturile, capacitățile de asimilare a materiei; să-și îmbogățească cunoștințele la diferite discipline, să-și formeze un vocabular mai bogat. În concluzie, ne insuflă autorii sondajului efectuat la universitățile americane din Nevada și din California, prezența cărților în casa părintească – fie că e vorba de biblioteca personală, fie de cărți împrumutate de la bibliotecă sau de la bibliofili notorii și generoși – are o importanță mai mare decât gradul de pregătire profesională și intelectuală a părinților sau decât nivelul de dezvoltare a patriei lor. Mai este cazul să insistăm asupra acestui subiect: că atât părinții, cât și bibliotecarii trebuie să facă tot ce le stă în puteri ca în preajma copiilor să fie mereu cât mai multe cărți, adică să le creeze astfel de condiții, încât ispita lecturii (care, de regulă, începe cu curiozitatea de a răsfoi o carte) să fie una cotidiană și mai puternică decât alte ispite la care ne-am referit deja – internetul, jocurile acaparatoare, hoinăreala etc., etc.?

Și încă un aspect ce nu poate fi neglijat în relația copii-cărți-lectură. Este bine ca micilor cititori să li se cultive nu numai dragostea pentru carte și lectură, dar și simțul valorii pe care o dețin cărțile, ca elemente ale unui imens depozit de cunoștințe și de bogății spirituale create de omenire de-a lungul secolelor și mileniilor. Să li se aducă la cunoștință unele, cele mai accesibile și mai convingătoare aprecieri – cugetări despre carte și lectură, spuse de personalități marcante ale literaturii, artei, științei, culturii, filozofiei etc. Aceste cugetări vor deveni cu timpul niște principii de „a trăi printre cărți”, niște ace de busolă, pentru

tinerii cititori, atunci când pornesc a naviga în oceanul lecturilor. Vom cita și noi, în încheiere, câteva „cuvinte înaripate” pe această temă care, cine știe, le vor prinde bine micilor cititori de astăzi – marilor cititori de mâine:

„Nu este alta mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă decât cetitul cărților.” (Miron Costin)

„O carte bună este o faptă bună.” (Ion Luca Caragiale)

„Înainte de orice, scopul unei cărți este de a te face să gîndești.” (Honoré de Balzac)

„Citirea unei cărți bune este ca și o conversație cu un om deștept.” (Aleksei Tolstoi)

„Cartea aduce nu doar leac la suflet, dar și vindecă de lene și de lașitate.” (Tudor Arghezi)

„Cititul unei cărți e o convorbire cu autorul, de aceea se cere liniște, să se audă un singur glas, acela al inspirației venite de departe în spațiu și în timp.” (Nicolae Iorga)

„Cărțile care te ajută cel mai mult sînt acelea care te fac să te gîndești mai mult.” (Theodore Parker; 1810-1860, filozof și teolog englez).

În fine, să amintim de o povață a Sfîntului Augustin (350-430 d.C.), care poate fi găsită în faimoasele sale *Confesiuni*: „Tolle lege, tolle lege”, adică: „la cartea și citește, citește, citește...” Peste multe secole, marele Mihai Eminescu era să lanseze – pentru toți cei care citesc, dar mai ales pentru tineri – un îndemn mai concret, mai convingător, mai adînc, pătruns de o grijă paternă pentru viitorul națiunii: „Citește! Citind mereu, creierul tău va deveni un laborator de idei și imagini, din care vei întocmi înțeleșul și filozofia vieții.”

După cele citate aici, cuvintele rostite sau scrise devin, nu știu cum, de prisos. Și atunci, ce ne mai rămîne? Desigur, cititul. Cărțile. Bibliotecile. Lecturile...